

אינ מצב בומר: דוריות במחאת בלפור בין משבר הקורונה ומשבר האקלים

שחר פישר*

תקציר. הערת המחקר מציעה ניתוח סמיוטי ושיחני של מחאת בלפור בישראל בקיץ 2020 כמחאה בעלת מאפיינים דוריים. השוואה ראשונית בין מחאת 2011 ומחאת 2020 כמחאות בעלות אופי דורי מדגישה את המשבריות האקוטית של זו האחרונה, הן בשל אירועי מגפת הקורונה הן בשל חוויה דורית קודמת של משבר ועתיד הנתון בסכנה. אני מבקש להציע שלפחות חלק מחוויה דורית זו מקורו ביחסיו של דור הצעירים הנוכחי בישראל עם נושא משבר האקלים והעתקתם אל משבר הקורונה. יחס זה, המתאפיין באווירת חירום ובביקורתיות על גבול הדיסידנטיות, מועבר בעת משבר הקורונה מהרמה הגלובלית אל הרמה הישראלית המקומית. שני מקרי מבחן – פעילים אקלימיים ופעילי תרבות – משמשים אותי לחקירת תופעת הלוקליזציה של תכנים אוניברסליים, שמאופיינת גם בכניסה דורית לזירה הפוליטית.

מילות מפתח: משבר הקורונה, מחאה חברתית, משבר האקלים, דורות ישראלים

מבוא

מחאת האוהלים בקיץ 2011 נותחה ופורשה בין היתר כתופעה דורית וכתגובה של ילידי שנות השמונים לתוצאות המדיניות החברתית-כלכלית שהובילו הדרורות הקודמים (הרצוג, 2013). המחאה על רקע ההליכים הפוליטיים נגד בנימין נתניהו החלה להתגבש כשלוש שנים לפני משבר הקורונה ואופיינה מראשיתה בחתך גילאים מבוגר יחסית – למעשה, רבים ממשותפיה (בתנועות כגון Crime Minister או הדגלים השחורים) נמנו עם אותו דור שעמד כנאשם תשע שנים קודם לכן. אולם ביולי 2020, עם גאותו של גל הקורונה השני בישראל, חל מפנה במחאה זו. תחילה הצטרפו אליה מוחים על רקע כלכלי – מחאת העצמאים, המאופיינת בעיקר בכני מעמד הביניים ובחתך גיל ביניים; ולאחר מכן הצטרפו אליה צעירים רבים, והם שהפכו למסה העיקרית בהפגנות ובמידה רבה לנותני הטון בהן. הצטרפותם של הצעירים והעלייה בהיקף המשתתפים בהפגנות הובילו בין היתר להגדלת החיכוך עם המשטרה ולהתעוררות תשומת הלב בתקשורת וברשתות החברתיות. תצלומי מוחים צעירים מניפים דגלי ישראל או מצליבים את זרועותיהם בהתרסה מול זרנוקי המים של המשטרה זכו לתפוצה רחבה. המראות והדימויים

* שחר פישר, בית הספר למדעי התרבות, אוניברסיטת תל אביב

המצולמים האלה שעתקו עצמם במשך כמה שבועות והיו לדימויי יסוד של המחאה, וזו החלה לגדול ועורנה מתפתחת במועד כתיבת שורות אלו.

הנחת העבודה של הרבירים המוצגים להלן היא כי מחאות צעירות כגון אלו מבטאות תכנים דוריים ובהם עמדות, נרטיבים ופרקטיקות חשיבה ופעולה, וכמובן גם את מערכת היחסים עם הדורות הקודמים. נתוני הניתוח ושיטותיו הם ביסודם סמיוטיים ומתבססים על ההיצע העשיר של דימויים חזותיים ומילוליים שמציעות המחאות בשטח ובמרחבים הווירטואליים. את הניתוח הסמיוטי מגבה ומשלים ניתוח שיח ברשתות החברתיות, והוא נסמך גם על מידע ותובנות שעלו מתוך ראיונות עם אינפורמנטים מקרב פעילי המחאה ומתוך תצפית משתתפת בה.

השוואה ראשונית בין מחאת 2011 למחאת 2020 כמחאות בעלות אופי דורי מדגישה את המשבריות האקוטית של זו האחרונה, בשל אירועי מגפת הקורונה אך גם בשל חוויית רקע דורית של משבר ושל עתיד הנתון בסכנה. אני מבקש להציע כאן כי לפחות חלק מחווייה דורית זו מקורו ביחסו של דור הצעירים הנוכחי, ילידי שלהי שנות התשעים ואילך, לנושא משבר האקלים והעתקתו אל משבר הקורונה. יחס זה, המתאפיין באווירת חירום ובביקורתיות על גבול הדיסידנטיות, מועבר בעת משבר הקורונה מהרמה הגלובלית אל הרמה הישראלית המקומית. שני מקרי מבחן – פעילים אקלימיים ופעילי תרבות ד – משמשים אותי לחקירת תופעת הלוקליזציה של תכנים אוניברסליים, שמאופיינת גם בכניסה לזירה הפוליטית. מתוך הפרספקטיבה הדורית אני מציע ממצאים ותובנות ראשוניות לגבי מחאת בלפור, ובעיקר לגבי פנים דוריות שנשקפות מתוכן.

המרחק שבין רוטשילד לבלפור: השוואה סמיוטית של מחאות 2011

2020-1

ההבדלים בתוכניהן של מחאת האוהלים ב-2011 ומחאת בלפור ב-2020, שכיניהן מפרידות תשע שנים בלבד, מלמדים על השוני בנסיבות ובחווייה הדורית המניעות אותן. הנושא של מחאת האוהלים, המושא הקונקרטי או המופשט שלה ודימויה המרכזי היו הבית. הפרקטיקה המרחבית של המחאה השתקפה בלוגו ובו מתחת לאוהל צהוב הופיע הכיתוב "ב' זה אוהל". הלוגו הנכיח חווייה של ארעיות וחוסר יציבות וביטחון, הכרוכים בהיעדר בית במובן הקונקרטי אך גם, ואולי בעיקר, במובן המופשט – היעדר זהות, ביטחון ותחושת שייכות. נושא הבית נכח במובלע כבר במחאה שהטרימה את מחאת האוהלים, שנודעה בשם "מחאת הקוטג'", הלוא היא "הגבינה עם הבית" או "בית ישראלי". מחאת האוהלים החלה מייד לאחר מחאת הקוטג' ועסקה בראשיתה בבית במובן הקונקרטי של דיר, אך עד מהרה התרחבה והציבה באמצעות האוהלים את שאלת הבית הלאומי.

לעומת דימוי ונושא הבית של מחאת 2011, אחת ההפגנות המוקדמות של 2020 הציגה משחק גרפי בין המילים "מלחמה" ו"לחם", ואחד השלטים התייחס לתמורה זו בכיתוב שנשא: "2011: קוטג' יקר. 2020: מקרר ריק". הסיסמה של מחאת האוהלים, "העם דורש צדק חברתי", תבעה בשמו של קולקטיב עתיד טוב יותר, ואילו סיסמאות בלפור, ובהן "דור שלם דורש עתיד" או "#מחוסרי_עתיד", מבטאות בשמו של קולקטיב תביעה לעתיד כלשהו. אווירת החירום

ניכרת גם חזותית במעבר מהצהוב על רקע לבן או שחור – צבעי האזהרה שאפיינו את מחאת האוהלים – אל האדום והשחור, המזכירים תמרור עצור ומדגישים את אוירת החירום. גם מבחינת העמדה כלפי השלטון ניתן לראות הקצנה: מחאת האוהלים נשאה מעין כרטיס צהוב בקריאה לשלטון לתקן את דרכיו, ואילו מחאת בלפור קוראת להרחקתו ככרטיס אדום. דימוי שחור-אדום בולט במחאת 2020 הוא הכיתוב "X'ין מצב". כמו האוהל, גם ה-X הוא מסמן אינדקסלי, לכתחילה או בדיעבד, המהדהד את פרקטיקת תנועת הזרועות המוצלבות מעל הראש הנהוגה אצל המפגינים. מקור המחווה בלקסיקון התנועתי ששימש במחאות האוהלים בספרד, בישראל ובארצות הברית בקיץ 2011, שם היא סימנה התנגדות נחרצת והטלת וטו. בין 2011 ו-2020 שימשה המחווה את מתנגדי סין בהונג-קונג ואת מורדי האורומו באתיופיה. היא נמזגה במחווה הנהוגה בין היתר בקרב כדורגלנים ממוצא אפריקני, שם היא מסמלת הנפה של ידיים כפותות לציון התנגדות לעבדות, ונושאת קרבה סמיוטית ללוגו "hands up don't shoot" של תנועת Black Lives Matter בארצות הברית. משמעות הידיים הכפותות אומצה בישראל במחאת יוצאי אתיופיה נגד אלימות משטרתית ב-2019. באווירת החירום של קיץ 2020 התמזגו שלל המקורות הסמיוטיים לכדי סמל מעובה של התנגדות, שהפך לאיקון של מחאת בלפור. ולבסוף, בחירת המרחב של המחאות מלמדת אף היא על התכונות – בין שדרות הברון רוטשילד בתל אביב, סמל גדל"ני של עירוניות שופעת, לכיכר פריז ורחוב הלורד בלפור בירושלים, על סמליותם הפוליטית והלאומית. העברת מוקד המחאה מתל אביב לירושלים יכולה ללמד גם על אופי המחאה, מתוך היחסים בין מה ששתי הערים ייצגו מתמול שלשום בחברה ובתרבות הישראלית.

פעילי אקלים ופעילי תרבות בין אוניברסליות ללוקליות במשבר הקורונה

אחד הביטויים הבולטים של אקטיביזם בקרב ילידי שנות התשעים בארץ ובעולם הוא הנושא הסביבתי. סקר Future of Humanity של ארגון אמנסטי ראיין ב-2019 כ-10,000 צעירים ב-22 מדינות ומצא כי ברמה הגלובלית הנושאים המטרידים ביותר בעיניהם היו שינויי אקלים וזיהום, וברמה המקומית – שחיתות, אי-יציבות כלכלית ופערי מעמדות. אפיונים מחקריים ראשוניים של דור ה-Z הפוסט-מילניאלי אכן מצביעים על כך שהוא אכן רואה בנושא הסביבה מוקד חשוב לדאגה ולאקטיביזם (O'Brien et al., 2018). אקטיביזם כזה מתבטא למשל בדמותה וברטוריקה של גרטה תונברג, והוא מושתת על ההכרה של צעירים כי הם העתידים לשלם את מלוא המחיר של שינויי האקלים. שיח סביבתי זה עולה מתוך נושאים קלאסיים כמו מיחזור או הפחתת צריכה ומתפתח לכדי מודעות ביקורתית לתפקידם של כוחות מאקרו, מדינתיים וכלכליים, במשבר האקלים. ככל שגוברת תחושת הדחיפות עובר השיח רדיקליזציה פוליטית, והוא מגיע לאי-אמון חריף ביכולתם ובכוונתם של המוסדות הקיימים להתמודד עם המשבר (Skrimshire, 2019). התוצאה, בין היתר, היא אקטיביזם עם נטיות רדיקליות ורטוריקה של מרי אזרחי המובל או נתמך באופן בולט על ידי נוער וצעירים, למשל בשביתת בתי הספר למען האקלים, בתנועת הזריחה ובתנועת המרד בהכחדה.

על פי דיווחי פעילים, מיום היווסדו של הסניף הישראלי של המרד בהכחדה בשנת 2019 נשמרה בו בקנאות הדרה מודעת ומכוונת של כל שיח המזוהה כפוליטי במונחים המקומיים של ימין ושמאל, מתוך כוונה מוצהרת להיות נאמנים למטרה העיקרית – הכרזה על משבר האקלים כעל מצב חירום מידי והצבתו בראש סדר העדיפויות ולפני כל שיקול פוליטי. אולם עם התעוררותה של מחאת בלפור, סדר העדיפויות של הקבוצה עצמה השתנה, ובמרחביה הווירטואליים נפרץ סכר הא-פוליטיות (או העל-פוליטיות). רבים מחברי הקבוצה החלו לעסוק באופן אקטיבי בהתנגדות לנתניהו, ולבסוף **הכריזה** הקבוצה בעמוד הפייסבוק שלה על תמיכה רשמית במחאת בלפור, בין היתר על סמך "הקשר הישיר בין המערכת הפוליטית השבורה ובין חוסר היכולת המובנה שלה להתמודד עם משבר מורכב כמשבר האקלים"¹.

הבסיס להצטרפותם של פעילי האקלים למחאה הוא עמדת המרד הגלובלית; את העמדה הזאת הם מייבאים ומיישמים אותה מקומית לגבי יכולתה של ההנהגה להתמודד עם משבר הקורונה ועם אתגרי החברה בכלל. מתוך תהליך הלוקליזציה הזה נולדה על שליטי המפגינים המשוואה "בלפור, בז'ן [בתי זיקוק לנפט] – אותה מהפכה", וה-X האדום של "X'ין מצב" שולב גרפית עם ה-X בלוגו שעון החול של "המרד בהכחדה". בקרב חלק מהפעילים הסביבתיים אף התעוררה תקווה כי משבר הקורונה ישמש פעמון אזעקה שיובייל לתמורה ביחס הישראלי והעולמי למשבר האקלים, כפי שנכתב בעמוד הפייסבוק הרשמי של הקבוצה: "פעילים של המרד בהכחדה מביאים את משבר האקלים לבלפור. אם חשבתם שקורונה זו בעיה, חכו עד שמשבר האקלים ישפיע בצורה יותר ישירה על בני האנוש".

תצלום 1: שילוב בין סמלי מחאת בלפור ומחאת האקלים (מתוך דף הפייסבוק "המרד בהכחדה ישראל")

¹ גם ארגון הסטודנטים מגמה ירוקה, שהקפיד להגדיר עצמו כא-פוליטי, תמך פומבית בהפגנות בלפור ואף ספג על כך ביקורת. לעומת זאת, הסניף הישראלי של שביתת בתי הספר למען האקלים דבק לאורך קיץ 2020 בפעילות מחאה בנושא האקלים בלבד.

הערות מחקר לעת קורונה

החוליה המקשרת בין תת-הקבוצה המצומצמת של פעילי האקלים לכלל המפגינים הצעירים יכולה להימצא בקבוצות ויחידים שהגיעו מעולמות שוליים של תרבות, מוזיקה ומסיבות. יחידים וקבוצות אלו, דוגמת הבעלבתיים, החזית הוורודה והלם תרבות, הביאו אל המחאה פרקטיקה של תרבות כאקטיביזם והיו אחראיות לפרפורמטיביות הגבוהה שלהן, לשימוש המודע והמיומן בדימויים חזותיים, לאתוס הביטוי העצמי של המחאה ולהשראה ממחאות גלובליות בעשורים האחרונים, ובראשן מחאת האקלים, שבמקרים רבים מתאפיינת במיציגים יצירתיים. טרם תקופת הקורונה, מרחבים חברתיים-תרבותיים אלו התאפיינו בהומניזם אוניברסלי ובנסיות ניו-אייג'יות, וכן ביחס ביקורתי ומנוכר כלפי הממסד והכוח ובשיח המרבה להתייחס אל עצמו כאל "אלטרנטיבי", אם בתרבות, באורח חיים, בחשיבה ורוחניות או בפרקטיקות של שינוי פוליטי. הצעירים הללו, שהפכו במהירות ממפיקי מסיבות למארגני הפגנות ועברו מבימות הפרינג' למיציגי מחאה, נעו מהטבע המבודד או מועדוני השוליים אל חזיתו של בית ראש הממשלה בלב ירושלים. המפנה הפוליטי של קבוצה זו התרחש בתוך משבר הקורונה, בזמן שבו העולם הגדול – ועימו אפשרות העמדה הקוסמופוליטית, המאפיינת קבוצות דומות – נסגר, פשוטו כמשמעו. תודעת המרחב, ואולי אף הזהות, עוברות במשבר הקורונה לוקליזציה מהירה בעל כורחן. במילותיה של אחת מחברות החזית הוורודה לחדשות 12, "התעוררנו עכשיו, מה שקרה לי במחאה הזאת זה שהבנתי שזאת המדינה שלי ומותר לי להגיד איזה חיים אני רוצה שיהיו לי פה, ואני חייבת להילחם על זה כי זו האחריות שלי". במילים אחרות, משבר הקורונה הוביל להתעוררות של זהות מקומית ועימה אחריות מקומית בקרב צעירים שקודם לכן לא ראו בעצמם חלק מהזירה הפוליטית, וכעת הכירו במידת ההשפעה שיש לזירה זו ולקלקליה על עתידם.

בעבור צעירים משתי הקבוצות המתוארות כאן – פעילי אקלים ופעילי תרבות – הניכור ואי-האמון כלפי מוסדות פוליטיים וכלפי הדורות הקודמים קיבלו אשרור מתוך ביצועי הממשלה בניהולו של במשבר הקורונה. המעבר מעמדה חוץ-פוליטית אוניברסלית למאבק מול סמל הכוח הפוליטי הלאומי מביא עימו תכנים דומים לאלו של מאבק האקלים: אוירת חירום ותחושת סכנה מתקרבת, דאגה עמוקה לעתיד, אי-אמון בכוונותיהם וביכולותיהם של האוחזים בעמדות כוח, ותחושה כי נדרשת פעולה רדיקלית וטרנספורמטיבית מיידית בטרם יהיה מאוחר מדי. כמו כן, בדומה ל-2011, הפגנות בלפור שופעות תכנים ליברליים והומניסטיים ובהם מגדר, צדק חלוקתי, יחס למיעוטים ועוד, אולם מתבלט בהן גם נושא שלא נכח כלל במחאת האוהלים – האלימות המשטרית, המהדהדת את הפגנות Black Lives Matter. את מקומו של ג'ורג' פלויד ממלאים איאד אל-חלאק וסלומון טקה, ותחום יחסי הכוח בין השלטון והאזרחים הפך טעון יותר בהשוואה ל-2011.

אמת, דמוקרטיה ומנהיגות נשית

הדים נוספים ומקבילות לצורות החשיבה של פעילי האקלים, ואולי ביטוי נוסף לרוח דור הצעירים הנוכחי, עולים מן הדרישות והמטרות של תנועות המחאה. באתר האינטרנט של המרד בהכחדה, ובחלק מהפגנות התנועה, מודגשת ההכרזה על "האמת" של האסון האקולוגי המתקרב והצורך הדוחק לפעול מולו. אמת זו, לא רק תוכנה אלא עצם היתכנותה, היא גם מקור המשיכה של צעירים רבים לנושא האקלים, כפי שהסבירה לי פעילה בת 23: "כשהכול מסביב

שקרים [...] ומניפולציות ואתה לא יודע מי צודק, אנשים מחפשים משהו שהם בטוחים שהוא נכון ואמיתי ולכן מגיעים לאג'נדה ה'ירוקה'. ואכן, חוקרים ראשונים של הדור הפוסט-מילניאלי מתארים אותו כ"דור האמת" – אמת אישית המשתקפת בכיטוי עצמי חופשי מקטגוריות ומתוויות, אמת קהילתית ודיאלוגית המכילה אמיתות שונות וקושרת ביניהן, ואמת ריאליסטית השואפת להסיר מהמציאות מסכי כזבים ולחיות באופן פרגמטי (Francis & Hoefel, 2018). במחאת בלפור ערכים אלו מתבטאים בתמות דומיננטיות של האשמת השלטון והעומד בראשו בשקרים, כוונת נסתרות, מניעים זרים, ייצור של תמונת עולם מעוותת וניתוק, ובשל כל אלה גם ככישלון מסוכן בהתמודדות עם אתגרי המציאות.

הכישלון המיוחס לטיפול במשבר הקורונה, שזוהה במחאה עם אטימות שלטונית לצרכים ולאינטרסים של הציבור, משקף משבר אמון חריף גם ביחס ליושבים בשלטון וגם ביחס לעצם סדרי הכוח שנשאו אותם לשם. ההנהגה מואשמת בהיותה שלטון כזבים, כוזבת בדבריה ומכזיבה במעשיה, ולעומתה עולה הקריאה להנהגה שיש בה אמת ונאמנות. עצם ציור דמותו של נתניהו במחאה כשורש כל רע החייב לעבור מן העולם משרת את הכמיהה לאמיתות ודאיות של דור צעיר ואת השכנוע בהן של דור ותיק, אך הוא גם מגלה היבט נוסף של החיפוש אחר אמת; אחרי תמת ההתנגדות לנתניהו, המאבק על הדמוקרטיה הוא התמה השנייה בשכיחותה בהפגנות בלפור, ובצד האזהרה מפני הידרדרות לדיקטטורה עולה מקרב המפגינים גם קריאה חוזרת אך עמומה ל"מנהיגות אחרת". כאשר נשאלים פעילי המחאה למה הם שואפים ביום שאחרי נתניהו הם אינם מדרבים על דמויות ספציפיות שיחליפו אותו אלא מציעים לא פעם, לרוב במידה חלקית של לכידות וללא מושגים מתאימים, חזון ובו מודלים של דמוקרטיה ישירה יותר, השתתפותית או דיונית המצמצמת את הפערים בין מקבלי ההחלטות לציבור. לשון אחר, כאשר המפגינים תובעים הנהגה אחרת כוונתם אינה פרסונלית אלא מהותית, וכאשר הם מבקשים להגן על הדמוקרטיה כוונתם להחליף את מתכונתה של זו הנוכחית במתכונת שתחלק אחרת את הכוח. ניהול ההפגנות עצמו נושא מסר דומה, שכן בניגוד למחאת 2011, לשכבות המחאה הצעירות אין כל מנהיגות אישית מוזהה והן מתגאות בכיור הריומטי שלהן ובהיותן "מהפכה בקוד פתוח", כיאה לדור הילידים הדיגיטליים. כדוגמה אפשר להביא את העובדה שרובם המכריע של שלטי המפגינים נעשו בעבודת יד עצמאית, בעוד שהשלטים המודפסים מראש שביקשו לייצר מסר אחיד למחאה נותרו באין דורש.

הדרישות של מחאת בלפור לגבי המנהיגות הרצויה מובלעות ועמומות, אך ייתכן שהן מנוסחות באופן כללי על ידי תנועת האקלים הצעירה העולמית. אחת משלוש דרישות היסוד של המרד בהכחדה, אחרי "לומר את האמת" ו"לפעול עכשיו", היא לנוע "מעבר לפוליטיקה" באמצעות אספות אזרחים. תביעה זו מושתתת על התפיסה האקולוגית שלפיה הדרך הטובה והיחידה להתמודד עם משבר האקלים היא דמוקרטיה שיתופית ככל האפשר (Kakenmaster, 2019).

הדרישה למנהיגות אחרת מופיעה לא פעם בהפגנות גם כדרישה למנהיגות נשית, למשל בקריאות "העם דורש מנהיגות נשית" או שלטי "דרושה מנהיגה" הנפוצים, ובסדרת אירועים בעלי אופי מגדרי כגון מפגינות החושפות את חזן. נושא המגדר אינו עיקרו של חיבור זה, ואין ספק כי הוא מצריך דיון נפרד שיתייחס גם לאופן שבו הביזוריות של ההפגנות מאפשרת דומיננטיות נשית. אולם לצורך הדיון בסמיוטיקה, יש לציין כי לצד ה-X האדום מונפים בהפגנות גם דגלי ישראל צבועים ורוד, המתנפנים כהצעה קונקרטיה לאלטרנטיבה

המבוקשת. יש לשים לב גם לניגוד הסמלי המעניין בין "משמר האימהות", נשים מבוגרות המגינות בגופן על המפגינים מפגיעה בידי המשטרה, ובין המפגינות הצעירות שמובילות בגופן הפגנות ומיצגים, למשל במיצג "החירות מובילה את העם" של דלקרואה, אשר בוים באחת ההפגנות. מלבד התכנים הפמיניסטיים המפורשים, הנושא המגדרי עצמו משמש בהפגנות כמדיום טרנסגרסיבי. כאשר מפגינה חשפה את חזה מעל פסל המנורה מול משכן הכנסת התעוררה מהומה רבתי, והאירוע התפרש משני עברי המתרס כנפונף סדין אדום מול עינו הפטריארכליות של השלטון הנוכחי ומול תומכיו.

עם זאת, לצד אווירת החירום ותחושות הסכנה והמרי שניכרות בהפגנות בלפור, חלק בלתי מבוטל מהשלטים, ואולי אף מרביתם, נושאים מסרים חיוביים – תקווה, אהבה, אחדות (אך כמעט ולא שלום). אלו הן תמות בולטות בדרישותיהם של המפגינים ובמה שהם מכריזים עליו. מסרים אלו מתנסחים הן כהצהרה הן כבקשה או תביעה, והסיסמה הנפוצה "אנחנו האנשים להם חיכינו" כמו טוענת כי אין עוד ממי לבקש או לתבוע ואין על מי לסמוך, והדרך לתת מענה לאתגרי המציאות היא להחליף את שלטון ה"אני" בשלטון ה"אנחנו".

סיכום ביניים ומבט קדימה

משבר הקורונה הפיח רוח במפרשי מחאת בלפור, אך הדברים הוצגו כאן כדי להציע שיש גם זרמי עומק בפעולות המחאה, והם המניעים את דפוס התגובה הדורי למשבר. החוויה הדורית של עמידה מול עתיד זרוע איודאות ותחושת אי-אמון בהנהגתם של הדורות הקודמים משותפות למחאות צעירים בנושא האקלים ולמחאות על הפוליטיקה המקומית בישראל. ההקבלה בין שני התחומים מראה כי מודעותו של דור הצעירים הנוכחי לאדמה החרוכה שהדורות הקודמים מותירים לו בתחום הסביבה חוברת לתודעה דומה בתחומים חברתיים, פוליטיים וכלכליים מקומיים. תחושת הצורך בפעולה מיידית ורדיקלית, עד כדי מרי אזרחי, מתנסחת בזירת האקלים כמרד ומוצאת את מקבילתה המקומית בטרוריקת "המצור על בלפור" שנכחה במחאה (גולדיטש ואחרים, 2020) או הכותרת "ביביסטיליה" שניתנה להפגנה שנערכה בארבעה עשר ביולי.

בתווך שבין רוטשילד לבלפור ובין ילידי שנות השמונים לילידי שנות התשעים מתרחש מעבר ממחאה על חלומות ושברם למחאה על חששות והתממשותם: מבית ללחם, מצהוב לאדום, מדרישת עתיד טוב יותר לדרישת עתיד כלשהו, ממאבק על תוכנה של הדמוקרטיה למאבק על עצם קיומה. כל אלו מלמדים על עומק משבר הקורונה, אך גם על קווי שבר שהיו קיימים קודם לכן וכעת ככל הנראה יכולים רק להעמיק. דור המוחים הנוכחי, בניגוד לקודמיו, גדל מפוכח לגבי קשיי העתיד וגוברת מודעותו לעננות הכבדות שמרחפות מעליו. מגפת הקורונה יצרה אווירת חירום אפוקליפטית למחצה, והיא נחוות כקדימון להגעתו של משבר האקלים המדובר וכקריאה לפעולה בטרם יהיה מאוחר מדי.

אלא שמה שהובן עד כה כסכנה אוניברסלית עובר במשבר הקורונה העתקה ותרגום למונחים מקומיים, גם בקרב פעילי אקלים אך גם בקרב מי שהיו עד כה אדישים פוליטית. המכנה המשותף בין מקורות שונים של המחאה הוא המעבר מזיקה אוניברסלית לזיקה מקומית, שכרוכה גם בחציית מתרס של אפוליטיות. אי-האמון ביכולתו ובכוונותיו של השלטון להתמודד עם המשבר, והטענה כי עצם תפקודו של הכוח הפוליטי הופך אותו לעיוור ולכושר

נוכח אתגרי השעה, הם כוח מניע של המחאה. אי־האמון הזה מעמיק במיוחד לנוכח ערך האמת של הדור הדיגיטלי – דור שפיתח רגישות גבוהה לשקרים, למניפולציות ולהסתרות, התבגר בין "משחקי הכס" ל"משחקי הרעב", וכעת הוא עומד מול בית ראש הממשלה ומדקלם כשיר מחאה את כתבי האישום נגדו, נגד שלטונו ואולי נגד כל דורו: "שוחד, מרמה והפרת אמונים". שיח האמת של מחאת האקלים הגלובלית מתבטא ברצון לנוע "מעבר לפוליטיקה", שלא מסוגלת לראות נכוחה ולתפקד כראוי, ולתקן את הדמוקרטיה דרך הפיכתה להשתתפותית, דיונית וישירה יותר. קריאות למנהיגות אחרת מתבטאות לעיתים בקריאות למנהיגות נשית, וכיוון מעניין למחקר המשך יכול להיות הקשר בין מגדר לביזוריות של המחאה, שדומה כי היא מאפשרת דומיננטיות נשית בשטח. בשל הביזוריות, ובשונה ממחאת 2011, אין לשכבות המחאה הצעירות מנהיגות מזוהה פרסונלית שיכולה להשתלב בפוליטיקה הממשלתית, ושאלה עומדת היא אם תצורות מסוימות של כוח יקנו למחאה השפעה ארוכת טווח.

מקורות

- גולדיטש, חיים, גלעד כהן ואיתי בלומנטל. (2020, 17 ביולי). מאות הפגינו מול מעון רה"מ: "מצור על בלפור". *ynet*.
- הרצוג, חנה. (2013). מבט דורי ומגררי על מחאת האוהלים. *תיאוריה וביקורת*, 41, 96–69.
- Francis, Tracy, & Fernanda Hoefel. (2018, Dec. 12). "True Gen": *Generation Z and its implications for companies*. McKinsey & Company website.
- Kakenmaster, William. (2019). Articular la resistencia: Agonism, radical democracy and climate change activism. *Millennium: Journal of International Studies*, 47(3), 373–397.
- O'Brien, Karen, Elin Selboe, & Bronwyn M. Hayward. (2018). *Exploring youth activism on climate change: Dutiful, disruptive, and dangerous dissent*. *Ecology and Society*, 23(3).
- Skrimshire, Stefan. (2019). Activism for end times: Millenarian belief in an age of climate emergency. *Political Theology*, 20(6), 518–536.